

Розкрито актуальні науково-практичні проблеми та перспективи конкурентного розвитку підприємництва в Україні. Визначено інноваційно-інвестиційні складові в системі конкурентного середовища. Проаналізовано особливості соціальної відповідальності бізнесу.

Для наукових працівників, викладачів, аспірантів і студентів.

Рассмотрены актуальные научно-практические проблемы и перспективы конкурентного развития предпринимательства в Украине. Определены инновационно-инвестиционные составляющие в системе конкурентной среды. Проанализированы особенности социальной ответственности бизнеса.

Для научных сотрудников, преподавателей, аспирантов и студентов.

The research and practice issues of the day and prospects of entrepreneurship competitive development are exposed in Ukraine. Innovative-investment elements are determined in the system of competitive environment. The features of business social responsibility are analysed.

For researchers, academics, postgraduates and undergraduate students.

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ РЕДАКТОР	В.Д. Базилевич, д-р екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України
РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ	А.І. Ігнатюк, д-р екон. наук, доц. (заст. відп. ред.); Д.М. Черваньов, д-р екон. наук, проф., чл.-кор. НАПН України; П.С. Єщенко, д-р екон. наук, проф.; Г.І. Купалова, д-р екон. наук, проф.; Н.В. Ковтун, д-р екон. наук, проф.; І.О. Лютий, д-р екон. наук, проф.; І.І. Мазур, д-р екон. наук, доц.; В.О. Мандибура, д-р екон. наук, проф.; С.В. Науменкова, д-р екон. наук, проф.; А.О. Старостіна, д-р екон. наук, проф.; О.І. Черняк, д-р екон. наук, проф.; В.Г. Швець, д-р екон. наук, проф.; А.В. Шегда, д-р екон. наук, проф.; Р.В. Пікус, канд. екон. наук, доц.; О.І. Жилінська, канд. екон. наук, доц. (відп. секр.)
Адреса редколегії	03022, Київ-22, вул. Васильківська, 90-а, економічний факультет ☎ (38044) 259 71 82
Затверджено	Вченою радою економічного факультету 26.02.2013 (протокол № 7)
Атестовано	Вищою атестаційною комісією України. Постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 10.11.10
Зареєстровано	Міністерством юстиції України. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 17106-5876ПР від 08.09.10
Засновник та видавець	Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет". Свідоцтво внесено до Державного реєстру ДК № 1103 від 31.10.02
Адреса видавця	01601, Київ-601, 6-р Т.Шевченка, 14, кімн. 43 ☎ (38044) 239 31 72, 239 32 22; факс 239 31 28

ЗМІСТ

Мазур І. Комерціалізація наукових розробок як фактор конкурентного розвитку підприємництва	5
Молдаван Л. Конкурентний розвиток малого і середнього підприємництва у сільському господарстві: проблеми і шляхи вирішення	8
Варналій З., Панасюк О. Стан, проблеми та перспективи податкового стимулювання суб'єктів підприємництва в умовах дії податкового кодексу України	11
Галушка З. Феномен соціального підприємництва: поняття та перспективи розвитку в Україні	15
Зянько В. Матеріальні передумови розвитку інноваційного підприємництва	17
Прудський В. Глобальний перехід до інноваційної моделі господарського розвитку і формування постіндустріального менеджменту	21
Сизоненко В. Еволюція підприємництва в контексті інституціональної теорії	24
Власова Т. Підвищення кваліфікації персоналу як складова соціальної відповідальності бізнесу	28
Якобчук В. Стратегічні пріоритети інноваційного розвитку підприємництва в аграрній сфері	31
Попович М. Засади становлення вітчизняного інноваційно-інвестиційного підприємництва: взаємодія задля розвитку	35
Ляшенко О., Лавренчук В. Дослідження соціальної відповідальності бізнесу в розрізі проблеми розвитку енергоефективних технологій	38
Буркальцева Д. Інституціональний інструментарій гарантування економічної безпеки держави в контексті розвитку підприємництва України	40
Залєвська-Шишак А. Інституційне забезпечення підприємницької діяльності в умовах трансформації відносин власності в Україні	44
Кириленко Л., Євтушевська О. Формування інноваційно-інвестиційної моделі підприємництва в Україні	47
Богуславський О., Ігнатович Н. Морально-ціннісні аспекти сучасних досліджень розвитку підприємництва	50
Гура В., Кот Л. Участь у бізнес-клубах як шлях зменшення ризиків для підприємництва	53
Джонс Д. Вирівнювання наміста Абакуса: нова європейська економічна присутність Китаю	56
Піменова О. Сільськогосподарська обслуговуюча кооперація як чинник конкурентного господарювання малих і середніх господарств в Україні	58
Жмудська І. Формування конкурентних переваг транснаціональних корпорацій в умовах глобалізації	61
Чимишенко С. Диверсифікація джерел житлового забезпечення військовослужбовців	64

СОДЕРЖАНИЕ

Мазур И. Коммерциализация научных разработок как фактор конкурентного развития предпринимательства.....	5
Молдаван Л. Конкурентное развитие малого и среднего предпринимательства в сельском хозяйстве: проблемы и пути решения	8
Варналий З., Панасюк О. Состояние, проблемы и перспективы налогового стимулирования субъектов предпринимательства в условиях действия налогового кодекса Украины	11
Галушка З. Феномен социального предпринимательства: понятие и перспективы развития в Украине.....	15
Зянько В. Материальные предпосылки развития инновационного предпринимательства	17
Прудский В. Глобальный переход к инновационной модели хозяйственного развития и формирование постиндустриального менеджмента	21
Сизоненко В. Эволюция предпринимательства в контексте институциональной теории.....	24
Власова Т. Повышение квалификации персонала как составляющая социальной ответственности бизнеса	28
Якобчук В. Стратегические приоритеты инновационного развития предпринимательства в аграрной сфере	31
Попович М. Основы становления отечественного инновационно-инвестиционного предпринимательства: взаимодействие для развития.....	35
Ляшенко Е., Лавренчук В. Исследование социальной ответственности бизнеса в разрезе проблемы развития энергоэффективных технологий	38
Буркальцева Д. Институциональный инструментальный обеспечения экономической безопасности государства в контексте развития предпринимательства Украины.....	40
Залевская-Шишак А. Институциональное обезпечение предпринимательской деятельности в условиях трансформации отношений собственности в Украине	44
Кириленко Л., Евтушевская О. Формирование инновационно-инвестиционной модели предпринимательства в Украине	47
Богуславский А., Игнатович Н. Морально-ценностные аспекты современных исследований развития предпринимательства.....	50
Гура В., Кот Л. Участие в бизнес-клубах как путь уменьшения рисков для предпринимательства	53
Джонс Д. Выравнивание бусин Абакуса: новое европейское экономическое присутствие Китая.....	56
Пименова Е. Сельскохозяйственная обслуживающая кооперация как фактор конкурентного хозяйствования малых и средних хозяйств в Украине	58
Жмудская И. Формирование конкурентных преимуществ транснациональных корпораций в условиях глобализации	61
Чимишенко С. Диверсификация источников жилищного обеспечения военнослужащих	64

CONTENTS

Mazur I. Commercialization of scientific research as a factor of competitive entrepreneurship development	5
Moldavan L. Competitive development of small and middle entrepreneurship in agriculture: problems and ways of solution	8
Varnaliy Z., Panasyuk O. Open state, problems and perspectives of tax incentives for entrepreneurs in conditions of the Tax Code of Ukraine.....	11
Galushka Z. Phenomenon of social entrepreneurship: a concept and prospects of development in Ukraine.....	15
Zyanko V. Financial prerequisites for innovative entrepreneurship development.....	17
Prudskiy V. Global transition to innovative economic pattern development and formation of postindustrial management.....	21
Sizonenko V. Entrepreneurship development in a context of the institutional theory	24
Vlasova T. Personnel development as component of business social responsibility	28
Yakobchuk V. Strategic priorities of innovative entrepreneurship development in agrarian sector.....	31
Popovych M. The beginnings of the formation domestic innovation-investment entrepreneurship: interaction for the development	35
Lyashenko O., Lavrenchuk V. Research of corporate social responsibility in an energy efficient technologies development section	38
Burkaltseva D. Institutional tools of ensuring state economic security in a context of entrepreneurship development in Ukraine.....	40
Zalievskya-Shishak A. Institutional providing of entrepreneurial activity of ownership relations transformation in Ukraine	44
Kurilenko L., Yevtushevskya O. Formation of innovation-investment entrepreneurship model in Ukraine.....	47
Boguslavskiy O., Ignatovich N. Moral and axiological aspects in modern entrepreneurship studies	50
Gura V., Kot L. Participation in business-club as a way of minimization entrepreneurship's risks	53
Jones David A. Aligning The Abacus Beads: China's New European Economic Presence	56
Pimenova O. Agricultural attendant cooperation as a factor of competitive farming of small and middle enterprises in Ukraine.....	58
Zhmudskya I. Forming of the competitive advantages for transnational corporations in the globalization context	61
Chimyshenko S. Diversification of housing sources for military.....	64

розв'язання проблем збереження навколишнього середовища, формування

міжкультурних зв'язків для збереження стабільності і соціальної злагоди; допомогу безпритульним, включення їх у взаємовигідні стосунки; благодійність; підтримку інтересів і потреб громад; приваблення найкращих талантів; трудотерапію та соціальну реабілітацію тощо.

Узагальнення практики соціального підприємництва показує такі основні тенденції його розвитку в Україні:

1. Соціальне підприємництво виступає як дух часу, появу якого ми бачимо у всьому світі;

2. Здійснення соціальних проектів відбувається, як правило, спільним коштом;

3. Характеристиками соціального підприємництва виступають такі, як відкритість до новаторських ідей, встановлення зв'язків із гравцями суспільного процесу, обмін формулами успіху;

4. Відбувається зміна парадигми цього явища – соціальна інновація сприймається як проект саморганізованих професіоналів;

5. Головною соціальною цінністю стає формування змістовних міжкультурних зв'язків;

6. Зростають інвестиції в потенціал людського розвитку;

7. Здійснюються продюсування створення промо-відео проектів, консультування по комунікаційній стратегії та навчальні сесії;

8. Існують конфлікти росту – фінансування соціальних ініціатив сприймається як безповоротні втрати;

9. Зростає прагнення до діалогу між гравцями в суспільстві і формування змістовних зв'язків.

У процесі становлення соціального підприємництва виникають також чинники, які стримують його розвиток. Серед проблем, що стримують кількісне та якісне зростання соціального підприємництва, можемо виділити: низьку мотивацію (соціальне підприємництво пов'язано з більшими ризиками, ніж одержання грантів та державних субсидій); низький зв'язок з соціальною місією (серед керівників НПО, державних органів та громадськості поширено сприйняття бізнес-підходів та підприємницької діяльності як якогось несумісного з соціальною місією, неприбутковим статусом чи використанням ресурсів на потреби основної діяльності); низька фінансова стабільність (більшість НПО не можуть діяти систематично без додаткових інвестицій); обмежений доступ до кваліфікованих спеціалізованих послуг (юридичних, фінансових, маркетингових, рекламних тощо [3, с. 37-38]. На жаль, в українському господарському законо-

давстві "соціальне підприємство" не виділяється як окрема організаційно-правова форма, а "соціальне підприємництво" як окремий вид господарської діяльності.

Соціальне підприємництво – це спосіб мислення, стиль життя, коли беручи на себе відповідальність за ефективність та соціальну важливість результатів, особа чи команда успішно реалізовує інноваційну ідею. Соціальне підприємництво може набирати різні форми діяльності: особистості, що вирішують соціальні проблеми; громада, що само-організовується для власного благополуччя; бізнес-підприємства із соціальним впливом; фінансово стабільні громадські організації; соціальні інноватори. Соціальні підприємці – люди, що створюють проекти для того, щоб принести конкретну користь іншим людям. Ці проекти шикуються в моделі екологічного підходу до навколишнього середовища, партнерів і клієнтів.

Соціальне підприємництво в Україні можна розглядати як інноваційну діяльність, що є дієвим засобом досягнення сталого розвитку суспільства в сучасних економічних умовах. Його популяризація вимагає вивчення закордонного досвіду, розробки законодавчої бази та створення власної теоретичної бази.

Соціальне підприємництво належить до перспективних видів відповідальності, адже ґрунтується на усвідомленні суб'єктом свого обов'язку перед суспільством, що виражається в усвідомленні його потреб як особисто цінних і пріоритетних над груповими чи особистими. Сьогодні стоїть завдання визначення національної специфіки цього явища та способів підтримки його з боку держави.

Список використаної літератури. 1. Від благодійності до соціального підприємства або соціального підприємництва: можливе? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lvivbiz.com/article.php?id=5&article=457&_2. Донік О.М. Добродія та культурно-освітня діяльність родини Терещенків в Україні (друга половина XIX – початок XX ст.). – дисертація кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – Історія України. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2001. 2. Московская А.А. Феномен социального предпринимательства и его перспективы в России // Мещенат – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.maescenas.ru/libs/index.html?117> 3. Новый взгляд на социальное предприятие. Випуск 2: Підприємство як агент змін. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lvivbiz.com/article.php?id=5&article=457&_2 4. Свинчук А.А. Соціальне підприємництво як особлива форма організації господарської діяльності // Формування ринкової економіки: зб. наук. пр. – Спец. вип. Стратегічні імперативи сучасного менеджменту: у 2 ч. – К.: КНЕУ, 2012. – Ч. 2. – С. 141-148. 5. Солодовник В. Магнати краси і добра (знамениті підприємці) / Валентин Солодовник : Герої та знаменитості в українській культурі / за ред. О. Грищенко. – К.: УЦКД, 1999. – С. 285-310 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://izbornyk.org.ua/heroes/hero13.htm>. 6. Our Initiative to Protect the Meaning of "Social Enterprise" – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.se-alliance.org

Надійшла до редколегії 17.01.13

УДК 330.341.1

В. Зянько, д-р екон. наук, проф. (Вінницький національний технічний університет)

МАТЕРІАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

У статті виявлено та проаналізовано основні причини низької активності інноваційної підприємницької діяльності в Україні, обґрунтовано необхідність державної фінансової підтримки інноваційного підприємництва, визначено шляхи активізації інноваційної діяльності.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційна політика, інноваційне підприємництво, мотивація.

В статье выявлены и проанализированы основные причины низкой активности инновационной предпринимательской деятельности в Украине, обоснована необходимость государственной финансовой поддержки инновационного предпринимательства, определены пути активизации инновационной деятельности.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационная политика, инновационное предпринимательство, мотивация.

In the article has been detected and analyzed the main reasons of low activity of innovation entrepreneurship in Ukraine. The necessity of state financial support of innovation entrepreneurship was justified. Ways of accelerating of the innovation activity were identified.

Keywords: innovation activity, innovation policy, innovation entrepreneurship, motivation.

В умовах ринкової економіки ключову роль при вирішенні практично всіх господарських проблем відіграють грошові відносини, а тому найпотужнішим економі-

чним мотиваційним чинником виступають фінанси. Отже, з'ясування причин уповільнення розвитку того чи іншого економічного процесу або явища, чи розробка

заходів з прискорення його розвитку має вестись, перш за все, через призму матеріального (фінансового) заохочення, особливо якщо мова йде про підприємницьку, зокрема інноваційну, діяльність.

Активізація інноваційної діяльності в умовах ринкових відносин можлива лише на базі розвинутої системи фінансування, яка створює необхідні матеріальні передумови для розробки інновацій та впровадження нововведень, забезпечує структурно-технологічну перебудову різних галузей, сприяє концентрації науково-технологічного потенціалу на пріоритетних напрямках розвитку економіки, запобігає відтоку за кордон кадрового потенціалу науки і техніки. Це не означає, звичайно, що ефективність впровадження та використання інновацій не залежить від якості персоналу підприємств, рівня підготовленості підприємців і менеджерів та їхньої готовності й здатності реалізовувати інноваційні заходи. Надто залежить, адже кадри – домінуюча складова інноваційного розвитку кожного підприємства [1], проте їхня мотивація в ринковій економіці визначається насамперед одержаною фінансовою винагородою. Остання забезпечує базові потреби людини та сприяє трансформації її інноваційного потенціалу в реальну поведінку, адже господарська діяльність не лише керівництва комерційних підприємств, але всіх працівників спрямована на досягнення в кінцевому рахунку максимального фінансового результату.

Проблемам мотивації та пошукам шляхів підвищення ефективності трудової, зокрема підприємницької, діяльності присвячені роботи закордонних фахівців з управління людськими ресурсами Д. Аткинсона, В. Врума, П. Завліна, Ю. Карпової, Е. Лоулера, А. Маслоу, Л. Портера, Х. Хекхаузена, Ф. Херцберга, та вітчизняних науковців – З. Варналія, В. Гейця, С. Дриги, Б. Кваснюка, І. Лукінова, І. Манцурова, І. Радіонової, В. Сизоненка та ін. Разом з тим, існує потреба у систематизації досліджень, присвячених мотиваційним аспектам розвитку інноваційного підприємництва та в поглибленні аналізу чинників, що стримують та стимулюють розвиток інноваційної діяльності в сучасних економічних умовах України.

Мета статті – дослідити причини вкрай низької інноваційної підприємницької активності в нашій країні та виявити чинники, які перешкоджають і сприяють підвищенню ефективності функціонування інноваційного підприємництва, та запропонувати шляхи активізації інноваційного процесу в Україні.

Активна й ефективна інноваційна діяльність – найнадійніший спосіб швидкого нарощування обсягів виробництва та збільшення прибутку через підвищення конкурентоспроможності підприємства і товарів, що реалізуються, завоювання нових ринків збуту. Тому, на перший погляд, дивним є небажання більшості вітчизняних підприємців активно займатися інноваційною діяльністю. Підтвердженням сказаному є статистичні дані, які свідчать, що в Україні впродовж останнього десятиліття зростання ВВП на 60% визначається цінами на продукцію металургії та експортом сировини, тоді як в економічно розвинених країнах зростання ВВП від 60% до 85% визначається технологічним прогресом. Питома вага України на світовому ринку наукоємної продукції сягає рівня 1,45 млрд. дол., що складає лише 0,07%, тоді як у США – 37%, Японії – 30%, Німеччині – 17%. Високотехнологічна продукція в загальному обсязі експорту України складає 1,7%, тоді як у Південної Кореї – 34,4%, Китаю – 22,5%, Угорщини – 25,2% [2].

Однією з основних причин таких невтішних результатів інноваційної та наукової діяльності в Україні є бажання держави вирішувати проблеми, що нагромаджуються у сфері інноваційного підприємництва не фінан-

совими методами та заходами, що в умовах ринкових відносин не приносить економічного ефекту.

Так, аналізуючи українське законодавство, складається враження щодо того, як держава формує матеріальну та юридичну базу для підвищення ефективності інноваційного підприємництва. З одного боку, держава діє правильно, приймаючи цілий комплекс законодавчих та нормативних актів покликаних активізувати інноваційний процес в Україні: Верховною Радою України проголошено і прийнято інноваційну доктрину; сформовано законодавчу та нормативну базу підприємництва, а оскільки у своїй основі інноваційна діяльність є підприємницькою, відповідно, всі ці законодавчі та нормативні акти регулюють й інноваційну діяльність; сформульовані основні напрями вдосконалення механізму інноваційного розвитку, визначені особливості фінансового забезпечення наукової та інноваційної діяльності; розроблено велику кількість правових та організаційно-економічних заходів, спрямованих на цінове, податкове, амортизаційне, митно-тарифне стимулювання інноваційної діяльності підприємств; визначені, на основі науково-прогнозного аналізу світових тенденцій соціально-економічного і науково-технологічного розвитку та з урахуванням можливостей вітчизняного інноваційного потенціалу, стратегічні пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні. Все це вказує на те, що українська влада усвідомлює необхідність і пріоритетність інноваційного напрямку розвитку економіки країни, як такого, що посилює економічну безпеку країни і сприяє реальній незалежності.

Тоді чому суб'єкти підприємницької діяльності в Україні у переважній більшості залишаються пасивними до інноваційного процесу? Тому що, з іншого боку, якщо виникає необхідність перерозподілити кошти державного бюджету, народні депутати легко відмовляються від фінансових витрат, які раніше ними ж були передбачені для впровадження в дію прийнятих Законів України, покликаних стимулювати інноваційну діяльність в країні. Практика призупинення або взагалі скасування Верховною Радою України важливих положень Законів України, в яких були свого часу передбачені певні фінансові пільги для стимулювання інноваційної діяльності, дуже поширена. Зокрема, це стосується статей 21 і 22 Закону України "Про інноваційну діяльність" (№40-IV), які включали важливі положення про те, щоб залишати у розпорядженні суб'єкта інноваційної діяльності 50% ПДВ, одержаного (нарахованого) від продажу товарів (робіт, послуг), пов'язаних з інноваційним проектом, і його використання за цільовим призначенням; про звільнення від ПДВ та мита ввезеної сировини, обладнання й інших товарів для виконання пріоритетного інноваційного проекту; про застосування інноваційними підприємствами прискореної амортизації основних фондів та встановлення щорічної двадцятивідсоткової норми прискореної амортизації основних фондів групи 3; про сплату податку на землю у розмірі 50% від діючої ставки оподаткування, тобто тих статей, у яких йшлося про надання податкових та митних пільг для інноваційних підприємств. Саме ці статті було виключено з цього закону на підставі Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про Державний бюджет України на 2005 рік" та деяких інших законодавчих актів України" від 25.03.2005 р. (№2505-15) [3]. Окрім того, ще у 2004 році з Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" виключено п.7.14 статті 7, згідно з яким прибуток від реалізації інноваційного продукту впродовж перших 3-х років після його реєстрації повинен був оподатковуватися у розмірі 50% від діючої ставки податку на прибуток. Отже, інноваційна продукція стала

оподатковуватися на загальних підставах, тобто за повною ставкою [4]. Існуючі нині заходи державної фінансової підтримки, цільового субсидування та кредитування технопарків, які передбачені Законом України "Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків" теж не сприяють розвитку конкуренції в середовищі технопарків, оскільки стосуються лише 15-ти технопарків, що ставить у нерівні умови господарювання решту технопарків, для яких такі пільги не передбачено. Проте, навіть для стимулювання проектів цих 15-ти технопарків в Законах України "Про державний бюджет" в останні чотири роки окремо коштів не виділялося, а загалом за останнє десятиріччя частка бюджетного фінансування в сукупному обсязі інноваційних витрат у промисловості України не перевищила рівень у 3% [5].

Здавалося б, що на цьому фоні дещо поліпшував ситуацію в інноваційній сфері ухвалений у 2003 році Закон "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" (№433-IV від 16.01.2003р.), котрим передбачалося застосування положення про залишення у розпорядженні платника податків 50% податку на прибуток, одержаного від виконання інноваційних проектів, який мав зарховуватися на спеціальний рахунок інноваційного підприємства і міг бути використаними ним лише на фінансування інноваційної, науково-технічної діяльності і розширення власних науково-технологічних та дослідно-експериментальних баз. Але на практиці зазначені положення реалізувати було дуже складно через непросту процедуру узгоджень: рішення про надання проекту статусу інноваційного приймалися вищими органами виконавчої влади; закон також вимагав, щоб для кожного інноваційного проекту велася окрема бухгалтерія, що призводило до зростання витрат на оплату праці працівників бухгалтерської служби, особливо на малих підприємствах. До того ж цей Закон зрештою було визнано неконституційним Рішенням Конституційного Суду України №18-рп/2009 (в018р710-09) від 14.07.2009 [6].

Як бачимо, із прийнятих законів вилучені саме ті статті, в яких мова йде про фінансову мотивацію до інноваційної підприємницької діяльності. А оскільки остання вимагає, по-перше, значних коштів, а по-друге, пов'язана з великим економічним ризиком, тобто разом з можливістю одержання прибутку загрожує, у випадку невдалого інноваційного проекту, чималими збитками, то не дивно, що підприємств вона економічно не приваблює.

Іншою вагомою причиною, яка породжує інертність до розробок і впровадження інноваційних проектів є нерозвиненість економічної конкуренції між суб'єктами господарювання та особливості монополізації національної економіки. На відміну від країн з ринковою економікою, де зростання монополізації економіки супроводжується збільшенням витрат на інновації, українські монополісти зазвичай лише перерозподіляють наявне національне багатство на власну користь; замість створення нових активів, вони намагаються максимально вилучити корисні властивості з придбаних підприємств, нехтуючи їх модернізацією [7, с. 79]. Змінити ситуацію можна створенням умов конкурентного середовища на вітчизняному ринку інновацій.

Щоб загострити конкурентну боротьбу на вітчизняному ринку інновацій необхідно підвищувати економічну ефективність підприємницької діяльності, домагатися зростання продуктивності праці, спонукальним чинником до чого в умовах ринкових відносин виступає прибуток, зацікавленість суб'єкта господарювання у фінансовому результаті своєї діяльності. Однак фінансова мотивація, як впливає з проведеного вище аналізу вітчизняного законодавства, віднесена до другорядного чинника, який легко ігнорується. Тоді як соціологі-

чні дослідження, присвячені вивченню ціннісно-мотиваційних аспектів діяльності винахідників, свідчать, що в ієрархії їх мотивів спостерігається тенденція до зростання ролі матеріального фактора і зниження власне внутрішньої мотивації творчості [8], на що зважають у високорозвинених країнах.

Так, наприклад, у США матеріальне заохочення праці винахідників і раціоналізаторів здійснюється через впровадження аналітичних систем, особливістю яких є диференційоване оцінювання складності виконаної роботи з врахуванням умов праці та кваліфікації виконавця тощо, і різниця оплати порівняно з працівниками середньої складності звичайних робітників істотна. У Німеччині, Франції, Англії та інших європейських країнах створюють спеціальні фонди для преміювання за розробку, освоєння і випуск нової продукції. Розмір премій залежить від приросту обсягу продажу такої продукції, її частки в загальному обсязі виробництва. США, Англія, Австралія, Франція, Канада та інші розвинені країни для стимулювання праці топ-менеджерів широко застосовують опціонні програми з продажу акцій керованих ними компаній. Слабкий же розвиток вітчизняного фондового ринку і вузьке трактування українським законодавством участі у власності – як винагороди працівника, не дає змоги українському підприємствам (організаціям) впроваджувати вищезгадані програми матеріального заохочення.

Не можна сказати, що Верховна Рада України не дуже переймається фінансуванням вітчизняної наукової і науково-технічної сфери для забезпечення розвитку інноваційної діяльності. Адже ще у 1991 році прийняті Закони України "Про наукову і науково-технічну діяльність" № 1977-XII від 13.12.1991 р. (редакція від 06.01.2011 р.) [9] та "Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки" № 2623-III від 11.07.2001 р. (редакція від 12.10.2010 р.) [10], якими передбачено вихід впродовж 3-4 років на бюджетне фінансування науково-технічної діяльності на рівень не нижче 1,7 % ВВП, з яких 30 % передбачено виділяти на фінансування заходів з реалізації пріоритетних напрямів науки і техніки. В рекомендаціях слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань науки і освіти "Стан та проблеми реалізації Закону України "Про наукову і науково-технічну діяльність" від 30.06.2010 р. вказувалося на доцільність для забезпечення інноваційної діяльності спрямовувати 10 % коштів, що надходять від приватизації державного майна [11].

Однак і ці законодавчі вимоги законів щодо рівня фінансування інноваційної сфери впродовж більш як десяти років успішно ігноруються. Чому? Можливо їх неможливо виконати у принципі? Тоді навіщо приймаються такі норми, на чому ґрунтуються зроблені розрахунки та прогнози? Адже в Україні за весь період незалежності рівень бюджетного фінансування науково-технічної діяльності перебуває в межах 0,3-0,42 % ВВП, що приблизно у 4 рази менше, ніж вимагають прийняті закони. Причому у 2011 році обсяг фінансування витрат на виконання науково-технічних робіт за рахунок державного бюджету знову почав зменшуватися: він скоротився порівняно з 2010 роком на 6,1 %, а загалом питома вага фінансування знизилася до 0,29 % ВВП [5]. З цього можна зробити висновок, що українська державна система фінансування наукових розробок не тільки не сприяє, а навпаки – чинить неабиякий опір розповсюдженню інновацій.

На думку автора, визначені в законі України положення про фінансування науково-технічної діяльності на рівні 1,7 % ВВП треба визнати необґрунтованими. Напевне такий рівень фінансування був би достатнім, але він ґрунтуються не на аналізі емпіричних тенденцій,

а виходячи з потреб і бажань, які здійснити в реальних економічних умовах неможливо.

Обсяги бюджетного фінансування науково-технічної діяльності мають бути досяжними, а не лише бажаними, можливо вони мають бути меншими, зате такими, які реально можна виконати. Виходячи з того, що інноваційний шлях розвитку економіки нашої країни є пріоритетним, мінімальна сума коштів для підтримки інноваційної діяльності повинна бути на рівні, достатньому для подолання стагнації в інноваційній сфері, такому, що сприятиме відтворенню науково-технічного потенціалу за усіма його структурними елементами. Для цього треба забезпечити такі умови, щоб підприємці, які здійснюють інноваційну діяльність, отримували прибуток на капітал не менший, ніж загалом по країні. Виходячи з нинішніх економічних реалій, досяжним рівнем бюджетного фінансування інноваційної діяльності можна вважати рівень у межах 0,8-1,0 % ВВП. Такі витрати стимулюватимуть інноваційну підприємницьку активність, оскільки природно до такої діяльності підприємці самі прагнуть, розуміючи, що власне інноваційна діяльність є запорукою одержання монопольних прибутків у перспективі. Адаже впровадження інноваційних технологій – це потужний і в багатьох випадках визначальний чинник економічного зростання. Він переводить підприємство на якісно вищий рівень розвитку.

Отже, можна констатувати, що стимулювання інноваційної діяльності з боку української держави здійснюється переважно через нематеріальні (соціально-психологічні) форми заохочення, орієнтовані на задоволення потреб вищого рівня, тоді як базові потреби суб'єктів інноваційної діяльності залишаються незадоволеними. Тому фінансова підтримка з боку держави є наріжною проблемою розвитку інноваційної сфери в цілому й інноваційного підприємництва, зокрема. Без неї активізувати інноваційну діяльність в Україні за нинішніх умов відсутності належного конкурентного ринкового середовища у цій сфері практично неможливо.

Інноваційна сфера у жодній країні без державної допомоги не розвивається і розвиватися не може. Держава формує інститути: закони, норми, правила. І в цьому сенсі забезпечує підтримку. А оскільки і наука, й інноваційний процес є зонами великого ризику, участь держави у підтримці і регулюванні найважливіших елементів національних інноваційних систем в Україні повинна бути більша, ніж в інших економічних підсистемах [12, с. 14].

Забезпечення швидкого й ефективного інноваційного розвитку потребує збільшення обсягу фінансування наукової та науково-технічної сфери. Адаже сучасні процеси глобалізації значно полегшують

розповсюдження науково-технічних результатів, чим посилюють економічну конкуренцію на ринку інноваційних товарів. Тому Україні, яка з кожним роком лише втрачає свій науковий потенціал, а отже і конкурентоспроможність на світовому ринку, навіть утримати нинішні позиції в інноваційній сфері дедалі ставатиме все важче і важче, не кажучи про те, що існує нагальна необхідність досягти прориву в цій сфері, аби не бути відкинутим далеко назад від сучасного науково-технічного прогресу. Для цього необхідно створити ефективний

механізм акумулювання й вкладання коштів в інноваційні проекти з якомога більшою кількістю джерел, а також дієву систему контролю за цільовим використанням коштів державного бюджету.

Більшість високорозвинених країн компенсують підприємницьким структурам витрати на здійснення ними інноваційної діяльності за рахунок бюджетних коштів та шляхом встановлення різноманітних пільг, перш за все, податкових та амортизаційних. Такі пільги були передбачені і прийнятими Законами України, і їх треба поновити.

Отже, всі пропозиції щодо підвищення ефективності наукової та науково-технічної діяльності, активізації інноваційного підприємництва матимуть успіх лише тоді, коли українська держава не буде нехтувати фінансовим фактором – головним стимулом розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності, не буде вилучати з українського законодавства статті, якими передбачені пільги для інноваційної діяльності, а навпаки, з розумінням підходить до того, що такий ризиковий, але водночас і перспективний вид діяльності, як інноваційний, не може обійтись без належної фінансової державної допомоги, і в Законах України закладати реальні цифри бюджетного фінансування наукових досліджень і розробок та виконувати їх.

Список використаної літератури. 1. Буров І.С. Научные кадры в инновационной системе экономики / И.С. Буров // Международная научно-практическая конференция "Подготовка научных кадров высшей квалификации с целью обеспечения инновационного развития экономики": материалы конференции / Под ред. И.В. Войтова и др. – Мн. : ГУ "БелИСА", 2006. – 146 с. 2. Дергачова В.В. Трансграничное сотрудничество как основная составляющая международного научно-технического сотрудничества. / В.В. Дергачова. – 2010. – № 7. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economy.kpi.ua> 3. Закон України Про внесення змін до Закону України "Про Державний бюджет України на 2005 рік" та деяких інших законодавчих актів України (№ 2505-15) від 25.03.2005 р. // Відомості Верховної Ради України від 29.04.2005. – 2005 р., № 17, / 17-19 /, с. 724, ст. 267. 4. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" / Відомості Верховної Ради України, 2004, №52, ст. 563. 5. Аналіз діючого законодавства у сфері досліджень, розробок та інноваційної діяльності та пропозиції щодо доповнень до законодавства // Матеріали підготовлені в рамках проекту ЄС "Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні". – EuropeAid/127694/C/SER/UA, 2009-2011. 6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України "Про внесення змін до деяких законів України щодо мінімізації впливу фінансової кризи на розвиток вітчизняної промисловості" // Вісник Конституційного суду України – 2009 р., № 5, с.37. 7. Філюк Г.М. Проблеми та перспективи розвитку конкурентного підприємницького середовища в Україні / Г.М. Філюк // Конкурентний розвиток підприємництва в Україні: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – К.: КНУ імені Тараса Шевченка, 2012. – С. 78-82. 8. Карпова Ю. А. Введение в социологию инноватики : учеб. пособие / Ю. А. Карпова. – СПб. : Питер. – 2004. – 185 с. 9. Закон України "Про наукову і науково-технічну діяльність" № 1977-III від 13.12.1991 р. // Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 12, стаття 165. 10. Закон України "Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки" № 2623-III від 11.07.2001 р. // Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 48, ст. 253. 11. Про затвердження Рекомендацій слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань науки і освіти "Стан та проблеми реалізації Закону України "Про наукову і науково-технічну діяльність" та шляхи його вдосконалення". Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/> 12. Манчуков І.Г. Конкурентний стан підприємництва в Україні *versus* інноваційна парадигма суспільного розвитку / І.Г. Манчуков, С.Г. Дрига // Конкурентний розвиток підприємництва в Україні: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – К.: КНУ імені Тараса Шевченка, 2012. – С. 12-18.

Надійшла до редколегії 21.01.13

Наукове видання

ВІСНИК
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЕКОНОМІКА

Випуск 148

Друкується за авторською редакцією

Оригінал-макет виготовлено Видавничо-поліграфічним центром "Київський університет"

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи та дискети не повертаються.

Формат 60x84^{1/8}. Ум. друк. арк. 8,0. Наклад 300. Зам. № 213-6453.
Гарнітура Arial. Папір офсетний. Друк офсетний. Вид. № 1.
Підписано до друку 15.03.13

Видавець і виготовлювач
Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет"
01601, Київ, б-р Т. Шевченка, 14, кімн. 43
☎ (38044) 239 3222; (38044) 239 3172; тел./факс (38044) 239 3128
e-mail: vpc@univ.kiev.ua
[http: vpc.univ.kiev.ua](http://vpc.univ.kiev.ua)

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1103 від 31.10.02